

DIN CORESPONDENȚA IOANEI BACIU MĂRGINEANU

cu Pamela Wedekind,
Cella Voinescu,
Constantin Eretescu,
Dinu Ianculescu
și Alexandru Lungu

În nr. 3-4 (343-344)/ 2015 al revistei Astra (p. 96-98) am publicat un segment din *corespondența* Ioanei Baciú Mărgineanu, aflată în arhiva Muzeului Casa Memorială Ștefan Baciú. Plecat definitiv din țară, numele poetului Ștefan Baciú fusese înlăturat din literatura română. După 1990, sora sa, Ioana Baciú Mărgineanu, un distins profesor la Institutul de Artă Teatrală și Cinematografică din București, își consacră energia în lucrarea de a-l așeza „pe poetul planetar” acolo unde îi era locul. Scrisoarea rămâne pentru ea un mijloc de a resuscita interesul pentru opera și biografia fratelui său, liantul care unește piesele acestui segment din corespondență, deja amintit.

Epistolarul mai cuprinde scrisori și cărți poștale, un adevărat dialog cu persoane apropiate și care *dezvăluie* relațiile de apreciere stabilite între emitenți și destinatară, ea în dublă calitate de om de teatru și soră a poetului. Constantin Eretescu într-o epistolă își exprimă rezumativ consecvența prețuirii sale: „*Conversațiile cu dumneavoastră creează satisfacții intelectuale*”.

În anul 1971, Ioana Baciú Mărgineanu susține doctoratul cu teza „Teatrul lui F. Wedekind și locul lui în evoluția teatrului modern”, publicată în volum în 1976 cu titlul „F. Wedekind, un precursor”. Fiind un cercetător meticolos, avidă de a ști cât mai multe și despre omul Wedekind, nu numai despre creator, intră într-o scurtă corespondență cu fiica acestuia, Pamela. Sunt păstrate patru scrisori olografe în limba germană, primele trei datate 1967 – ca răspuns la cele expediate de Ioana Baciú. Conținutul este pliat pe așteptările destinatariei: după cuvintele laudabile față de întreprinderea cercetătoarei privind opera tatălui

său, Pamela, cu multă solitudine îi oferă noi date, altele decât cele știute, despre anumite lucrări ale dramaturgului german, locul unde se află manuscrise și o listă cu numele persoanelor care pot fi consultate în elucidarea unor nedumeriri. Ioana Baciú îi va expedia Pamelei un rezumat al lucrării. În răspunsul primit în 2.VI.71 citim: „*Vă felicit din inimă pentru succesul dumneavoastră. Mă bucur foarte mult că prin lucrarea dumneavoastră despre Frank Wedekind treziți interesul noilor generații pentru opera lui. Extrasul va constitui un document important și va completa arhiva Wedekind din Aarau*”.

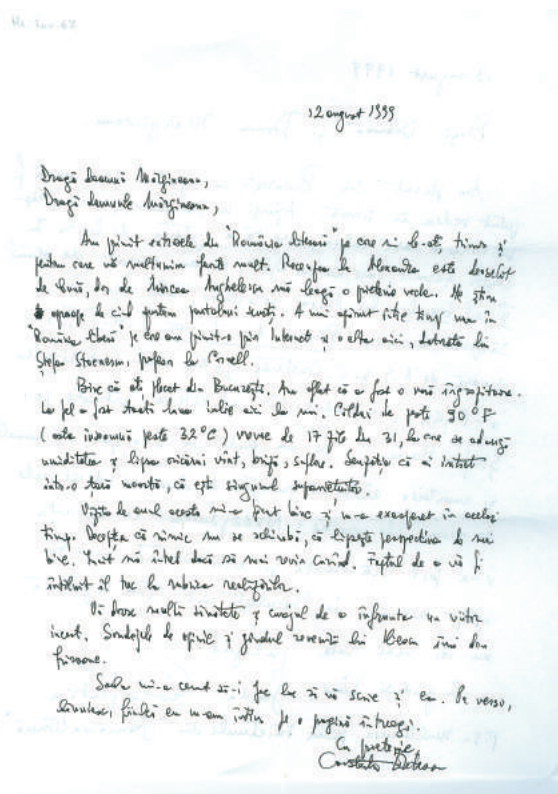
După anul 1990, epistolarul crește în număr de piese. Dacă în perioada anterioară corespondența cu persoane din străinătate devenea periculoasă, cu urmări grave, acum libertatea permitea asemenea dialoguri. Am putea spune că românii erau ahtiați după schimburi epistolare cu exteriorul, o modalitate de a intra în contact cu lumea civilizată.

În anul 1992 din Paris pornește o scrisoare adresată omului de teatru Ioana Baciú Mărgineanu, semnată de Cella Voinescu, soția regizorului de teatru, pictorului și scenografului Siegfried, ea însăși plasticiană. Din anul 1958, cei doi au lucrat în Franța, într-o osmoză perfectă.

Doamna octogenară o anunță că ea i-a expedit cele două volume de pictură, realizate după moartea soțului, cu ajutorul lui Ionel Jianu. Se oferă să-i pună la dispoziție și alte amănunte privind traiectoria profesională a regizorului,

mai cu seamă ce a adus nou în teatrul românesc și „*răsune- tul pe care l-a avut talentul lui între 1937-1938 până la plecarea din țară, în 1958*”. Pentru Cella Voinescu turneul Teatrului Bulandra la Paris capătă valoarea celebrei „madeleine” a lui Proust, declanșatoare de amintiri: „*Acum 30 de ani Siegfried a fost director artistic, regizor timp de 20 de ani. Am lucrat totdeauna împreună, eu ocupându-mă mai cu seamă de costume. Regăsirea teatrului nostru a fost pentru mine o mare emoție și o mare decepție. Emoția am simțit-o la spectacolul „Hamlet” cu Ion Caramitru. Decepția – nu mai cunosc aproape pe nimeni. Au trecut trei generații de când am plecat.*”

Nu omite să-și spună părerea despre montarea realizată de Alexandru Tocilescu: „*Spectacol excelent – măiestrie și precizie și unele nouăți ingenioase foarte bune*”, dar și să transmită mulțumirea că noua generație de oameni de teatru români nu l-a uitat pe Siegfried. Ca semn de omagiu, „*vor să facă o expoziție, retrospectivă cu schițele de decor și costume semnate de el*”. Evocarea teatrului de altădată revine, în centru aflându-se ca personaj principal soțul său. „*Când și-a început cariera în 1936, întors de la Paris, exista la Teatrul Bulandra în salon alb, unul roșu cu peisaj exotic, altul european. Actorii principali se îmbrăcau pe socoteala lor. Pentru piesele importate de la Paris, pur și simplu se copiau decorurile. La Teatrul Național se petrecea cam la fel. Siegfried a fost primul care a creat decoruri și mobile pentru o piesă. Decorul și costumele sunt metaforele platice ale unui spectacol*”. În încheiere, o înștiințează că îl așteaptă pe Dan Jitianu, „*arhitectul care a făcut frumosul decor de la Hamlet*”, să-i înmâneze scri-soarea, deoarece el s-a oferit a fi intermediarul mesajului.

Ioana Baciú Mărgineanu corespundează cu o serie de persoane care fac parte din elita diasporei românești. Sunt scrisori fără o retorică aparte. Emitenții de obicei informează sau, în vârful peniței, dau verdicte fără comentarii. Se observă și diferențierea ce ține de emițător.

Femeile în scriitură – în cazul nostru Pamela Wedeking și Cella Voinescu – au vocația amănuntului, plăcerea socializării prin dialog.

În scrisorile olografe semnate de Constantin Eretescu, Dinu Ianculescu și Alexandru Lungu se remarcă franchețea amănuntelor și concizia înveșmântate în naturalețe. Chiar informațiile oferite dau impresia prin precizie de însemnări zilnice, asemenea jurnalului. În perioada 1998-1999 epistolarul cuprinde șase scrisori de la Constantin Eretescu, prozator și eseist, emigrat cu soția, Sanda Golopenția în 1980 în America. Dintr-o epistolă din anul 1998 aflăm un fapt demn de laudă: solicitarea unui grup de români stabiliți în afara granițelor adresată Primăriei din Brașov, prin care o stradă din municipiu să poarte numele lui Ștefan Baciú. Trebuie să recunoaștem rolul românilor din diasporă în procesul de difuzare a numelui poetului. Răspunsul negativ al autorităților îl intrigă pe inițiatorul acestui demers. Va reveni la această idee și în scrisoarea din 4 noiembrie 1998. O anunță pe destinatară că a expediat o scrisoare oficială directorului Liceului Andrei Șaguna unde a învățat poetul, rugându-l să facă diligențele necesare pe lângă Primărie, alăturată fiind o listă cu semnăturile celor din străinătate care susțin propunerea. Un alt primar a găsit de cuviință, peste câțiva ani, să dea unei străzi din Brașov numele poetului. În epistola din mai 1999 expediată de Constantin Eretescu, citim o scurtă introducere: „*Iată că se împlinește anul de când ne-am cunoscut. Pentru a respecta ritualul medieval al pelerinajelor anuale, plănuisem o vizită în România Nouă Compostelo*”. Știindu-i sensibilitatea pentru tot ce ține de amintirea fratelui poet, îi relatează că la un colochiu pe tema traducerii desfășurat la New-York „*un poet pe care îl cheamă Valeriu Oișteanu, poet, translator, critic de artă, a citit un poem în care era menționat și numele lui Ștefan Baciú. Un fel de Epigonii despre dadaismul românesc. Bineînțeles că Ștefan Baciú n-a fost niciodată parte din mișcare, dar cum fusese pomenit iar nu dezpomenit, n-am mai zis nimic. Ba chiar am aplaudat*”. Știrea devine pentru Constantin Eretescu, cum se vede și în celelalte epistole, un pretext pentru ironie.

Relatări, un subtext cu aluzii la istorii personale, găsim în mai toate scrisorile. Din America a dorit să-l contacteze pe Dan Tărchiță și Iosif Naghiu să-i publice o piesă. Neavând un răspuns, a apelat la Doina Uricaru, „*stăpâna unei case de edituri gigantice care s-a arătat cooperantă*”. Din nou subiectul Ștefan Baciú este prezent. După lectura volumului „*Un brașovean în Hawaii*” notează: „*Am regăsit tonul cunoscut al poetului. Prin anii 90-92 am publicat în Lupta (Le Combat, apare la Paris, septembrie 1983 - decembrie 1997,*

n.n) mai multe materiale pe care mi le-a trimis Ștefan Baciu” (20 iulie 1998). Un fapt nu lipsit de importanță: Constantin Eretescu realizează un interviu cu Ștefan Baciu, intitulat „Exilul – o fereastră deschisă către lume”, reprodus și în revista „Criterion”. O impresie deloc optimistă în urma vizitei în țară. Decepția „că nimic nu se schimbă, că lipsește perspectiva la mai bine” și-o exprimă deschis în scrisoarea din 12 august 1999. Ca apoi să continue „Pe internet avem știri zilnice din România. Poate ar fi bine să sparg computerul și să pun capăt acestei iubiri nefericite”. Pe verso descoperim și mesajul Sandei Golopenția, de altfel singurul. La fel, rânduri informative despre efortul depus pentru redactarea volumului III al operelor lui Anton Golopenția, părintele său, dar și o referință văzută ca noutate în materie de Ștefan Baciu: „Răsfoind lucrarea României din Timoc (vol. I – III, scoasă de Anton Golopenția și C. Constande) am avut surpriza de a-l găsi ca traducător al câtorva articole pe Ștefan Baciu! M-am gândit să v-o spun în numele și amintirea altor încrucișări de drumuri, decât cele de acum ale noastre”. Un ton optimist caracterizează primele fraze ale scrisorii din

26 Dec. 1998

Stimate prieteni,

Îndată după plecarea mea din țară am intrat în pregătirea unui apelativ la Teatrul Național din Mannheim unde joc ca actor invitat. A fost cu totul neașteptat și totul m-a solicitat într-atât mult m-am așezat să scriu o clipă de răgaz, sau neplăcut corespondența mea în două părți, așa cum s-a întâmplat Crăciunului le petrec pe scenă. Dar sunt bucuros de succesul pe care îl aveți, de cunoscut și de faptul că sunt încă actor.

Mă citit cu emoție. Mi-a plăcut vocea neuitatului meu prieten de departe. Cel care mi-a publicat în „Universul Literar” prima poezie. Pentru aceste clipe deosebite, vă mulțumesc.

Dinu Ianculescu

5 noiembrie 1999 înainte de intervenția chirurgicală, la care a fost supus Constantin Eretescu, deloc ușoară, având diagnosticul de cancer la rinichiul drept. Operația va fi o reușită. Urmează un scurt comentariu ironic la primirea mesajului că a devenit membru al Uniunii Scriitorilor din România: „O onoare pe care aș fi gustat-o altfel dacă se întâmpla cu treizeci de ani în urmă. În viața mea toate se petrec cu întârziere”.

Actorul și poetul Dinu Ianculescu, legat de Brașov prin anii de liceu șaguniști, când l-a avut profesor pe Ioan Baciu, tatăl destinatarului, expediază în 26 decembrie 1998 o carte poștală. De fapt, singura piesă din epistolar. Stabilit în Germania, actorul cu vocea radiofonică inconfundabilă îi oferă distinsei doamne din România, ca prietenă și istoric de teatru, câteva amănunte din îndeletnicirile sale acto-

ricești: „Am intrat în pregătirea unui spectacol la Teatrul Național din Mannheim, unde joc ca actor invitat. Un rol solicitant”. Agenda este plină: va juca în două piese, iar Sărbătorile Crăciunului le va petrece pe scenă. Pentru un actor român stabilit în Germania situația devine confortabilă și mai ales dacă beneficiază de cronici favorabile. Nu se putea ca numele lui Ștefan Baciu să fie ocolit: „Am citit cu emoție Mira (romanul autobiografic al lui Ștefan Baciu n.n). Am ascultat vocea neuitatului meu prieten de departe. Cel care mi-a publicat în Universul Literar prima poezie”. Acest debut s-a petrecut în anul 1942.

Medicul și poetul Alexandru Lungu, stabilit în Germania, expediază în 28 septembrie 1998, pe adresa Ioanei Baciu, o carte poștală olografă prin care îi comunică pe un ton sobru că este de acord „cu preluarea interviului într-o carte închinată lui Ștefan”. Urmează alte trei misive, în care tonul devine cald, pentru că emițătorul nu-și uită statutul de scriitor. Având acel „l’usage du monde”, în 25 decembrie 1998 îi transmite gânduri bune cu prilejul sărbătorilor creștine, ca apoi s-o felicite pentru reușita antologie, iar interviul „pare a fi căzut bine”. Într-o altă cartolină, nedată, își arată admirația pentru „înverșunata și luminata ei osârdie ce a reușit să încununeze atât de bogat și împlinit opera lui Ștefan”, iar „citirea și recitirea paginilor (din cărțile primite n.n) poartă aura unei nostalgii greu de prins în cuvinte... și se aprind, peste spații și timpuri, curcubeiele vibrante ale atâtor amintiri”. Ideea Ștefan Baciu revine și în 2 iunie 1998. Se arată gata să-i expedieze nr. 2 din „Argo” (propria revistă), în care a apărut interviul „10/10 întrebări și răspunsuri” (decembrie 1990), reluând în felul acesta „amintirea lui Ștefan”. Mai mult, dorește să valorifice din arhiva personală corespondența „cu poetul din Hawaii”.

Odată cu vremea, acest segment de corespondență „dă la iveală ca prin minune o actualitate cu totul nouă”. Să-l citez pe Jean Cocteau.

Mult stimată doamnă Margineanu,

Vocea celor trei cântă pe o prilejuită și deosebită bucurie. Vă mulțumesc și în numele braunei mele pentru acest dar.

Citirea și re-citirea acestor pagini poartă aura unei nostalgii greu de prins în cuvinte.

... și se aprind, peste spații și timpuri, curcubeiele vibrante ale atâtor amintiri.

Vă admir și vă laud neîncetat pentru înverșunata și luminata osârdie ce a reușit să încununeze atât de bogat și împlinit opera lui Ștefan.

Un dublu salut argonant către doamna voastră și către domnul Dr. Margineanu.

cu cele mai bune gânduri prietenești –

Alexandru Lungu